

SPÆLIMAÐURIN ÚR NÓLSOY

Eitt seint týskvöld fyri nøkrum árum síðani, eftir at eg hevði spælt jazzkonsert í Hvonn, kom eg sum so mangan til at prátta við Kristian Blak. Hann hevði tá, sum hann altíð plagar, nógv jørn í eldinum, og eitt, hann hann hevði fingist við leingi, var spælimanstonleik. Hann nevndi henda Ívar Bærentsen, sum fá høvdu hoyrt um, men sum var serstakliga virkin og hevði skrivað fleiri hundrað lög

LEIVUR THOMSEN

Tá visti eg ikki, hvør maðurin var, men seinni sá og hoyrði eg hann í Havnar Klubba saman við spælímansbólkinum »Kvonn«. Har sat hann so væl nøgdur í einum horni við sínari mandolin og sendi javnan við-uppá-tað eygnabrøgd ávikavist til sínar medspælímenn og áhoyrarar - altíð hetta skeiva smílið, sum lýsti av yvirskoti og empati og veitti lötuni við lívsjáltandi musikki ovast í elligamla klubbnum sælu.

Sjálðsamur spælimanstonleikur

Sjálðan, fyri ikki at siga ongantíð, hevur spælimanstonleikur verið at hoyra í føroyskum miðlum. Tað tykist, sum henda sjangan lika-sum er dottin niðurfyri í miðlahopi, hóast henni í siðalívinum hevur verið lív lagað í Føroyum í fleiri áratíggju. Prátið við Kristian Blak hitt týskvöldið gjørdi sítt til, at Ívar Bærentsen kom at liggja frammarlaga hjá mær til útvarpan – men nú bleiv tað so ístaðin til hesa greinina. Tað, sum gjørdi munin, var ein túrur til Nólsoyar á Útoyggjadøgnum hjá Tórshavnar Kommunu herfyri. Á bryggjuni spældi eitt harmonikulið undir einum gomlum neysti. Undan neystarhurðini kom ein maður við mandolin til sjóndar við ballaðari sigarett í munnklovanum, gamal-hippiekendur, skeivt smílandi og fult njótandi lötuna í síni einfaldu bygðasligheit henda kaldliga leygardagin. Tað var Ívar Bærentsen. Nógv fólk var savnað á bryggjuni, heilstokt lamb hekk yvir grillini, og atmosferan var

full av friðsælu. Í einum steðgi á veg upp trappurnar til Nólsoyar Kunningarstovu hoyrði eg eina rødd aftanfyri meg: »Hey, kemur tú ikki uppí at spæla eina jazzstrofu ella tvær?« Tað var Ívar við einum skálkabrosi. »Jazzstrofu? Tað tekur tú tær av«, svaraði eg, væl vitandi um, at Ívar í síni tíð var virkin í Jazzfelagnum. Hóast hann ongantíð hevur spælt jazz, hevur tað slagði nomið við hann í umhvørvinum rundan um Jazzfelagið í 70'unum, og sostatt kom hetta í lötuni á bryggjuni í Nólsoy at vera ein felags referansa okkara millum.

Mandolin og gittar

Eg avtalaði við Ívar at mótast í miðbýnum í Havn. Fyrst spurdi eg hann fyrst um, hvussu tað ber til, at man yvirhøvur byrjar at spæla uppá mandolin.

»Tað var so, at skotin Alistair Cochrane var í Føroyum og las á Fróðskaparsetrinum miðskeiðis í 70'unum. Hann var dugnaligur spælimaður og sangari, spældi bæði gittara og mandolin. Og so var hann eisini málsligt flogvit, hevði lært seg at tosa føroyskt uppá næstan onga tíð. Eg var hugtikin og spurdi so Alistair, um hann ikki kundi læra meg at spæla uppá mandolin og gittara. Tað var gaman í, og tónleikurin, hann lærði meg, var spælimanstonleikur úr hansara heimlandi, Skotlandi - tónleikur, sum hevði røtur eini 200 ár aftur í tíðina.«

Spælímenninir

Tú hevur verið fastur limur í Spælímennunum, kanst tú greiða eitt sindur frá tí?

»Eg byrjaði í studentaskúlanum í Hoydølum í 1974. Tað var eisini

hetta árið, at Kristian Blak kom til Føroya at undirvísa í Hoydølum. Sama ár stovnaði hann »Spælímenninir í Hoydølum«. Hesin bólkur var mannaður við bæði lærarum og næmingum úr Hoydølum. Eg kom so við í bólkin, og tað var eisini har, lívslanga vinarlagið við Kristian Blak byrjaði.

Tá hesin bólkurin seinni fór á konsertferð, var tað eitt »úrvalslíð« á seks tónleikarar, sum mannaði bólkin. Tá æt bólkurin bara »Spælímenninir«, og á enskum kom tað so at vera »The Folk Musicians«. Manningin var Kristian Blak á klaver, Sharon Weiss á floytu, Charlie Pilzer (US) á bass, Janne Danielson (SVØ) á violin, Erling Olsen (DK) á violin og eg sjálvur á gittar og mandolin.

Tá eg var liðugur í Hoydølum, varð eg nakað minni aktivur í Spælímennunum. Men so var tað, at Kristian Blak í 1979 boðaði frá, at Spælímennir vórðu bodnir á eina tríggjar vikur langa konsertferð í USA. Tá var eg skjótur at taka av. Tað var soleiðis, at hesin Charlie Pilzer, sum spældi við okkum, var fyriskipari í USA. Vit komu at kenna hann gjøgnum Sharon, konu Kristian. Hann skipaði fyri at fáa okkum yvir til USA og var við á túrinum, bæði sum fyriskipari og bassleikari í bólkinum.

Í 1981 komu vit við í eina amerikanska útvarpssending, sum nevndist »A Prairie Home Companion«, sum hevði fólkátónleik og spælimanstonleik á skránni. Sendingin var at hoyra um alt USA og hevði einar 6 milliónir lurtarar. 500 áhoyrarar lýddu á beinleiðis í studionum. Tað var navnframi útvarpsverturin Garrison Keillor, sum stóð fyri sendingini. Eitt fast

húsorkestur uppá eini fimm mans spældi í sendingini, og tað vóru trý vitjandi orkestur hvørt kvöld, og vit vóru altso eitt av hesum. Vit vóru tilsamans fyra ferðir við í hesi sendingini, og tað var øgiliga góð reklama fyri okkum. Henda stóra umrøðan gjørdi, at vit fingu nógvar konsertir at spæla.

Vit vóru fleiri ferðir í USA og spældu við Spælímennunum, umframt at vit spældu í Nova Scotia, Onglandi, Fraklandi, Svøriki, Danmark og Hetlandi. Spælímenninir hava givið út 6 plátur tilsamans«

Lagskrivingin

Hvørja tilgongd hevur tú, tá tú skrivar tónleik?

»Tað er øgiliga spontant. Eg kann seta meg við mandolinini, og so byrji eg bara at spæla okkurt ótilvitað, lati fingrarnar »vandra«. Eg taki lögini úr luftini so at siga, og eg haldi meg sum oftast til tað fyrsta hugskotið, eg fá. Tað er als ikki soleiðis, at eg liggi og bøli á lögnum og pussi og poleri tey í langa tíð. Eg skrivi lögini liðug beinanvegin, og so biði eg kanska eitt hlávt ella eitt heilt ár, áðrenn eg leggi tey fram fyri bólkin – tí eg vi gjarna hava, at eg sjálvur skal tíma at spæla lögini, áðrenn onnur skulu tíma at spæla tey. Um tað eru lög, eg sjálvur spæli aftur og aftur, ja, so veit eg, at onnur kanska eisini finna fragd í at spæla tey. Íblásturin, eg fá til lagskrivingina, er alt tað, eg áður havi hoyrt av spælimanstonleiki, iroknað 200 ára gamlan siðbundnan musikk sum eitt nú tann hjá Jens Christian Svabo. Hann var jú sjálvur tónleikari og spældi violin. 200 ára gamla nótabókin hjá honum er

niðurskrivaður spælimanstonleikur, og fleiri av hesum lögnum ganga aftur í íblástrinum.

Summi av mínum lögum hava verið innspæld av fleiri útlandskum bólkom, t.d. »Maivalsurin« frá 1977, sum er ein »mollvalsur«. Tað lagið er at kalla blivið altjóða »standard« innan spælimanstonleik.«

Tú hevur eisini gjørt onkra útgávu, har tú syngur?

»Ja, men altso tað at syngja fellir mær ikki so lætt. Eg eri alt ov smæðin av lyndi til tess. Men jú, rætt. Eg gjørdi eina útgávu fyri nøkrum árum síðani ('99), har eg valdi einar 14 sangir av 30-40 til útgávuna. Tekstirnir eru religiøsir / filosofiskir og snúgva seg um tað, sum er størri enn vit sjálv, t.d. hvussu eldri fólk síggja hesa verðina og hvussu tey uppliva, at tey um ikki so langa tíð skula higani og víðari í annan heim.

Eg skrivaði sangin »Pøsta verð«, sum var ein tann fyrsti, sum Hanus Johansen sang á plátu. Sangurin var við á einari Jazz í Føroyum útgávu. Hanus var tá lutfalsliga ókendur sum sangari í Føroyum. Tað var soleiðis, at Kristian Blak visti um henda sangin frammanundan, og soleiðis fekk hann í lag, at sangurin kom við á plátuna. Eg var ikki sjálvur við í innspælingini.«

Jazzfelagið og Tutl

Tú vart við í Havnar Jazzfelag, tá felagið byrjaði – hvat tókust tit við?

»Eg var við til at stovna Havnar Jazzfelag saman við Kristiani Blak og øðrum í 1975. Eg minnst, tá vit høvdu tiltøk, hvussu vit sleipaðu rúgvuvís av ølkassum upp í Veitsluhøll Klubbans, har vit høvdu livandi tónleik til tann ljósa